

Lyssna på praktiker

Avsikten med den här artikeln är att uppmärksamma att forskare, politiker och medier i större utsträckning bör *”lyssna på praktiker”* (yrkesprofessionen inom socialt arbete) vilka i sin vardagspraktik i möten med klienter/patienter ska förhålla sig till;

- organisationens intressen som under de senaste 20 åren tar sig uttryck i en alltmer ökande administration, omorganisationer, personalomsättning, snävare budget och så vidare
- evidensbaserad praktik (EBP)
- den ökande akademiseringen av arbetet
- och inte minst att professionen inom socialt verkar i en samhällskontext som är i ständig rörelse

Det finns, enligt min mening, svagheter i den nuvarande utvecklingen mot en tilltagande akademisering och teknifiering av socialt arbete som inte tycks ta i beaktande de begränsningar som de ovan nämnda situationerna sammantaget skapar vilka ytterst får konsekvenser för professionens kärna det vill säga det *”sociala arbetets praktik”*. Alltför sällan lyfts det fram någon kritik kring svårigheterna att inom professionen socialt arbete införa evidensbaserade metoder och vetenskaplig kunskap. En komplexitet som sällan tas hänsyn till av forskare är att socialt arbete sker i ett sammanhang som är i ständig rörelse vilket innebär att förutsättningarna och arbetsvillkoren är i ständig förändring. Det som åsyftas är bland annat förändringar på arbets- och bostadsmarknaden, förändringar regelverk.

Utgångspunkten är snävt då fokus i artikeln är riktat mot yrkesgruppen socialsekreterare inom socialtjänstens Individ- och familjeomsorg (IFO) men essensen i det som beskrivs är även överförbart till andra delar av det sociala arbetet såväl andra yrkesgrupper inom övriga offentligfinansierade människobehandlande organisationer (exempelvis lärare, polis, sjuksköterskor, läkare, personal inom frivården).

Ambitionen är fortsättningsvis att uppmärksamma betydelsen av praktisk kunskap (som är ett komplement till akademisk kunskap) det vill säga den kunskap som successivt byggs upp genom att arbeta och befinna sig i yrkespraktiken. Den kunskapen är en viktig del och en nödvändig förutsättning inom de sociala verksamhetsområdena.

Under 1980- och 1990-tal var jag verksam som socialsekreterare inom kommunal missbruksvård. Kanske inte så långt bort tidsmässigt, men tillräckligt för att idag kunna konstatera en sak och det var att man hade tid. Tid att möta klienten och tid att följa klienten på dess resa att försöka förändra sin situation, inte minst fanns tid att reflektera över klientens behov och önskemål. När jag säger tid handlade det om, för flertalet av klienterna, flera år då de behövde stöd i att navigera i det samhälle som de var på väg tillbaka till. Då liksom idag var det ingen quick-fix att ta sig ur alkohol och narkotikamissbruk som för de flesta jag mötte hade påverkat och fått konsekvenser inom många livsområden. Det handlade om den fysiska och psykiska hälsan, relationer till närstående, ekonomin, möjligheten att kvalificera sig för en bostad, ett arbete etcetera

I den förändringsresa som klienterna gjorde var vi som yrkesgrupp medresenärer. Idag är man som socialsekreterare alltmer en byråkrat som ska hålla budgeten och navigera bland lagar och riktlinjer. En del som man som socialsekreterare ställde upp på då skulle idag sannolikt bedömas som oprofessionellt, men det fanns tidsutrymme och tidsandan var sådan att det var möjligt. Ibland krävde situationen att man improviserade (täta hembesök, uppsök, kanske hjälpa till att få ordning i lägenheten och så vidare) och långsiktigt bidrog det till att relationen till klienten förstärktes. Som exempel kan nämnas att tidsutrymmet bidrog till att man kunde möta klienten med kort varsel, om det behövdes träffades man flera gånger i veckan, ibland kanske man gick på ett café för att ha ett samtal. Listan kan göras betydligt längre men sammantaget bidrog det man gjorde gemensamt till en vardaglighet i mötet med klienten. Det som antyds är att det i den beskrivna kontexten byggs upp en praktisk kunskap för att kunna möta människor. Resonemanget kommer att närmare utvecklas nedan.

Idag tycks det finnas drag av att allt ska vara professionellt utfört (vad man nu lägger för innebörd i det begreppet) och sämsta fall kan det leda till osäkerhet och handlingsförlamning hos de professionella.

Gällande exempelvis bemötandet mot människor så är det något som man inte kan "läsa in sig på" eller gå en kurs i utan det är något som man successivt tränar och skolas in i via att möta klienter och inte minst via att hantera olika situationer (mer eller mindre akuta som vardagliga situationer) i mötet med klienten. Viktiga omständigheter i det sammanhanget och som underlättar inskolningen är att det i arbetsgruppen finns erfarna socialsekreterare som kan fungera som stöd vid inskolningen. Det är via erfarna socialsekreterare som socionompraktikanter, nyanställda med begränsad eller ingen erfarenhet av yrkesområdet, "lär sig socialt arbete i vardagen". Det är så socialsekreterare lär sig vardagsarbetet och det är på det sättet praktisk kunskap utvecklas. Exempelvis, i en given (akut) situation handlar det inte om att ha den rätta metoden till hands utan det kan då handla om att handskas med situationen och vad den kräver just då.

Under mitt yrkesliv som socialsekreterare blev jag genom åren, med ökad erfarenhet också tryggare i yrkesrollen. Med tiden blev jag alltmer medveten om betydelsen av att kunna kallprata", "om väder och vind", våga visa upp mig med mina fel och brister, våga vara personlig utan att för den skull gå över gränsen och bli privat. Inte minst erfor jag att det är viktigt att ibland använda humor som verktyg. Allt det nämnda måste naturligtvis hanteras med finesse och fingertoppskänsla men också utifrån situationen.

I denna jordmån som socialsekreterare och klient tillsammans skapar, skapas successivt och över tid en relation. En relation som kanske bär och som kan vara både hjälpsamt och stödjande. När dessa faser i relationsbyggandet passerats kan det bli möjligt att tillämpa de utbildningar man genomgått. I det sammanhanget handlar det om trovärdighet. Vad som åsyftas är att ett utrednings- och bedömningsinstrument eller ett behandlingsprogram inte blir bättre än dess utövare.

Här handlar det om att man som socialsekreterare internaliserat utredningsverktygen och behandlingsprogrammen i sin repertoar av hjälpmedel. Är man som socialsekreterare trygg med hjälpmedlen ökar förutsättningarna för att de också kan vara till hjälp för klienten.

Min konklusion är att praktisk kunskap och erfarenhet av yrkesområdet bör vara värdefulla komplement till akademisk kunskap (beprovad erfarenhetsbaserad kunskap som underbygger evidensbaserade metoder och vetenskaplig kunskap). Idag tycks det som den ökande akademiseringen av professionen "socialt arbete" bidrar till att osynliggöra det komplexa arbetet med de människor som vänder till socialtjänsten – IFO – samhällets yttersta skyddsnät.

Textförfattare: Anders Arnsvik, socionom samt Masterexamen i socialt arbete. Yrkesbakgrund: socialsekreterare inom socialtjänstens Individ- och familjeomsorg med inriktning missbruk samt mångårig erfarenhet som utredare på en FoU-enhet som samägs av åtta kommuner. Kontaktuppgifter: anders.arnsvik@gmail.com alt. 070-467 56 93